

**Majandus- ja infotehnoloogiaministri 7. septembri 2023. a käskkirja nr 138
„Põlevkivisektori töötajate tööle asumise ja oskuste arendamise toetamine“ muutmise
käskkirja eelnõu seletuskiri**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse majandus- ja infotehnoloogiaministri 7. septembri 2023. a käskkirja nr 138 „Põlevkivisektori töötajate tööle asumise ja oskuste arendamise toetamine“.

Muudatuse eesmärk on laiendada tegevuste sihtrühma, mis võimaldab üleminekut paremini toetada, kinnitada tegevuste korrigeeritud sihttasemed vastavalt rakenduskava muudatustele ning täpsustada õigusselguse huvides tegevuste tingimusi.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööhõive osakonna nõunik Annika Sepp (tel 5911 9425, annika.sepp@mkm.ee), sama osakonna tööturuteenuste juht Kristi Suur (tel 5913 9212, kristi.suur@mkm.ee) ja õigusnõunik Ilona Säde (tel 5667 4014, ilona.sade@mkm.ee) ja strateegiaosakonna peaspetsialist Pille Penk (tel 5918 2214, pille.penk@mkm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja õigusliku ekspertiisi tegi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Gerly Lootus (tel 639 7652, gerly.lootus@mkm.ee).

2. Eelnõu sisu

Eelnõu koosneb viiest punktist.

1) Eelnõu punktiga 1 täiendatakse punkti 2.1.1. kolmanda lõiguga, milles määratletakse ettevõtja, keda käsitatakse samuti põlevkivisektori ettevõttena.

Põlevkivisektori üleminekust mõjutatud töötajatele suunatud täiendavate tööturuteenuste sihtrühma on kehtiva käskkirja kohaselt hõlmatud isikud, kes viimati töötasid ettevõttes, millel on põlevkivi kaevandamise luba, või kuuluvad või kuulusid (15.12.2023 seisuga) sellise ettevõtjaga samasse kontserni ning tegelevad põlevkivi töötlemise, tootmisseadmete remondi ja hooldusega või logistikaga. Sihtrühma definitsiooni laiendamine on vajalik, sest rakendamisel on ilmnenud juhtumeid, kus Ida-Virumaal töö kaotanud inimese viimane tööandja ei vasta käskkirja punktis 2.1.1. sätestatud tingimustele, samas kui inimene töötab või on töötanud ettevõttes, mis on otseselt seotud põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega.

Põlevkivisektori ettevõtte mõiste laiendamine võimaldab üleminekut paremini toetada ja põlevkivisektoris töötajaid võrdselt kohelda. Muudatuse eesmärgiks on, et isikud, kes töötavad või on töötanud kaevanduses või tegelenud põlevkivi töötlemise, tootmisseadmete remondi ja hooldusega või logistikaga, oleksid hõlmatud, vaatamata sellele, et ettevõtja ei kuulu põlevkivi

kontserni. Sellisteks ettevõtjateks on nt Orica Eesti OÜ, kes Praxise 2019. aasta analüüsis¹ liigitub II tasandi majandusüksuseks, kelle teenused või tooted on suurel määral tuumikettevõtjatele suunatud või saavad nad sealt olulist sisendit. Orica Eesti OÜ toodab põlevkivitööstuse jaoks lõhkeainet ja teostab lõhkamistöid kaevandustes. Praxise analüüsis leitakse, et ettevõtja spetsiifilise tegevusvaldkonna tõttu on neil ennast sektori sulgumisel keeruline ümber profileerida.

2) Eelnõu punktidega 2–4 täiendatakse käskkirja punktidega 2.1.2.1¹, 2.1.2.4. ja 2.2.1.2.15.

Punktis 2.1.2.1¹ sätestatakse olukorrad, mida loetakse viimaseks töötamiseks. Sellega reguleeritakse selgelt praktikas esinevad olukorrad, kus tööle asumise toetuse, tasemeõppes osalemise toetuse ja mikroqualifikatsiooni omandamise toetuse korral on töötü pärast põlevkivisektorit ja enne töötuna arvelevõtmist töötanud muu tööandja, kui põlevkivisektori tööandja juures töölepingu või võlaõigusliku lepingu alusel või olnud avalikus teenistuses. Sellisel juhul ei kuulu töötü TAT tegevuste sihtrühma, kuna tema viimane töötamine ei olnud põlevkivisektori ettevõttes. Samas sätestatakse, et töötamisena ei lähe arvesse, kui inimene on töötuna teinud tööampse.

Kui töötü on pärast põlevkivisektorit ja enne töötuna arvelevõtmist olnud hõivatud või ta on töötuna arvelevõtmise ajal hõivatud muu tegevusega, kui töötamine töölepingu või võlaõigusliku lepingu alusel või olemine avalikus teenistuses, kuulub töötü kõikide TAT tegevuste sihtrühma. Sellisteks tegevusteks on näiteks: omas ettevõtluskontot ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse tähenduses (töötuna arvelevõtmise ajaks peab konto olema suletud), tööturumeetmete seaduse § 8 lõike 4 punktides 6–9 nimetatud tegevustega hõivatud olemine (näiteks juhtimis- ja kontrollorgani liikmeks või füüsilisest isikust ettevõtjaks olemine) või töötamise registrisse on kantud töötü kohta tasuta töötamine, mida ei loeta töötamiseks töölepingu alusel. TAT tegevuste eesmärgist lähtuvalt, milleks on toetada põlevkivisektoris töötanud inimesi, ei oleks proportsionaalne, kui jätta toetused määramata põhjusel, et põlevkivisektoris töötanud isik on vahepeal olnud hõivatud tegevusega, mis üldjuhul ei välista töötuna arvelolekut. Ka põlevkivisektori ettevõtte töötaja võib samal ajal olla hõivatud tööturumeetmete seaduse § 8 lõike 4 punktides 3–9 nimetatud tegevustega ning kuuluda oskuste arendamise toetamise sihtrühma ja saada teenuseid. Samuti on lubatud tööturumeetmete seaduse § 11 alusel võimaldatud ajutine ja lühiajaline töötamine töötuna arvelolekut lõpetamata, kuna see on üks viis, kuidas töö otsimise käigus inimene saab töökoha ja tööandja töötaja sobivust hinnata.

Punktis 2.1.2.4. sätestatakse, et tööle asumise toetust määratakse samale isikule ainult ühel korral. Muudatus tagab õigusselguse. Ka kehtiva käskkirja seletuskirjas on selgitatud, et toetust makstakse inimesele ühe ülemineku toetamiseks, kuid käskkirjas vastav säte seni puudus. Tegevuse kavandamisel on eeldatud, et põlevkivisektor tegevuse rakendamise ajal töötajaid tööjõuvajaduse püsiva vähenemise tõttu tagasi ei värba. Kui peaks siiski tekkima olukord, kus varem tööle asumise toetusega mujal töötanud inimene rakendub uuesti põlevkivisektoris tööle ja soovib mõne aja pärast taas sektorist väljuda, vastates kõigile tegevuse tingimustele, siis tööle asumise toetust enam ei määrata. Kuna inimesel on juba mujal töötamise kogemus, on üleminek talle selle võrra lihtsam.

¹ https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2020/12/Lopparuanne_Polevkivitoostuse-kahanemise-mojud.pdf

Punktis 2.2.1.2.15. antakse töötukassale õigus tasemeõppes osalemise toetuse maksmine lõpetada, kui inimene ei osale mõjuva põhjuseta õppetöös, või tasemeõppes osalemise toetuse andmise otsus kehtetuks tunnistada, kui inimene ei ole õppima asunud. Sama tasemeõppes osalemise toetuse tingimuse täiendus on sätestatud Vabariigi Valitsuse 29. septembri 2023. a määruse nr 90 „Tööhõiveprogramm 2024–2029“ 25.06.2024 jõustunud § 24 lõikes 15. Täiendusega antakse töötukassale õigus lõpetada toetuse maksmine neile inimestele, kelle kohta on selgunud, et nad ei osale mingist hetkest õppetöös mõjuva põhjuseta. Sama sättega antakse töötukassale õigus tunnistada tasemeõppes osalemise toetuse andmise otsus kehtetuks, kui inimene ei ole õppeasutusse immatrikuleerimise järgselt õppima asunud ning ei täida seega oma kohustust. Seega tasemeõppes osalemise toetuse andmise otsus tunnistatakse algusest peale kehtetuks juhul, kui toetuse saaja ei ole immatrikuleerimisjärgselt osalenud õppetöös ühelgi korral. Toetuse maksmise lõpetamise otsus tehakse tagasiulatuvalt ajast, mil inimene lõpetas mõjuva põhjuseta õppetöös osalemise. Mõlemal juhul, nii õppetöös osalemise lõpetamisel kui õppima mitteasumisel nõuab töötukassa alusetult väljamakstud toetuse inimeselt tagasi.

Sätte eesmärk on vältida toetuse maksmist olukorras, kus see ei ole põhjendatud ega eesmärgipärane, tagades seejuures eelarvevahendite õiguspärase kasutamise. Ühetaoline reguleerimine tööhõiveprogrammis ja toetuse andmise tingimustes võimaldab toetuse saajaid võrdselt kohelda.

3) Eelnõu punktiga 5 kehtestatakse uus näitajate tabel, kus muudetakse meetme tulemusnäitajat ning väljund- ja tulemusnäitajate sihttasemeid. Muudatusega korrigeeritakse meetmete nimekirja väljundnäitajate sihttasemeid, määrares vahesihttasemeks (2024) 602 asemel 203. Seejuures on arvestatud meetme hilisema käivitumisega alates 1. jaanuarist 2024. Sihttasemeks (2029) määratakse 1298 asemel 1266. Senine tulemusnäitaja „Pärast programmist lahkumist tööle läinud, sh füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsema asunud osalejad (arv) asendatakse tulemusnäitajaga „Peale teenuse saamist tööhõives olev tööeline elanikkond (isikute arv)“. Selliselt on ÕÜF tulemusnäitaja sama teiste struktuurivahenditest osutatavate tööturuteenuste tulemusnäitajaga ning võimaldab arvesse võtta ka neid, kes sisenevad meetmesse hõives olles. Tulemusindikaatori sihttasemeks on 845. Muudatused on kooskõlas Euroopa Komisjoni poolt heaks kiidetud rakenduskava muudatustega.

4) Eelnõu punktiga 6 asendatakse punkti 5.2. sissejuhatavas lauseosas ja punktis 5.2.4. sõna „töötuskindlustuse“ sõnaga „töötukassa“. Muudatus on tehniline. Alates 01.01.2024 jõustus majandus- ja infotehnoloogiaministri 22. detsembri 2023. a määrus nr 69 „Töötukassa andmekogu põhimäärus“, millega loodi ühtne andmekogu, mis koondas kolm töötukassa varasemat andmekogu, sealhulgas töötuskindlustuse andmekogu.

Muudatustega suureneb mõnevõrra põlevkivisektori töötajate sihtrühm, kes on toetuse andmise tingimustega hõlmata. Muudatuse mõju ei ole ilmselt suur – näitena toodud Orica Eesti OÜ-s on äriregistri andmetel 66 töötajat – kuid aitab üleminekut õiglasemalt toetada. Samuti ei kaasne muudatustega olulist mõju toetuse andmise tingimuste tegevustele ega eelarvele.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi,

Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706).

4. Märkused

Käskkiri ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses. Seletuskiri kirjeldab ainult käskkirjas nimetatud TAT muudatusi.

5. Käskkirja jõustumine

Käskkirja rakendatakse tagasiulatuvalt alates 01.01.2024.

6. TAT muudatuste kooskõlastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile ja e-posti kaudu Riigi Tugiteenuste Keskusele, Ühtekuuluvuspoliitika fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskusele ning arvamuse avaldamiseks Eesti Töötukassale, rakenduskava seirekomisjonile ja Euroopa Komisjonile. Esitatud märkustega arvestamine nähtub seletuskirja lisast.